

โพธาราม: ประเพณีจีนที่อาจเลือนหายไปตามกาลเวลา

Photharam: The Decline of Chinese Traditions

ดร. พรพรรณ จันทโรนานนท์¹

บทคัดย่อ

โพธารามเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยหลายชาติพันธุ์ มีทั้งที่อาศัยอยู่เฉพาะกลุ่มของตนและอาศัยอยู่ร่วมกับชาติพันธุ์อื่น ชาวจีนเป็นชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในอำเภอโพธาราม ประกอบอาชีพค้าขายอย่างกว้างขวางจนพัฒนาเป็นตลาด ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอโพธารามยังมีการปฏิบัติสืบสานประเพณีวัฒนธรรมจีน แต่การปฏิบัติดังกล่าวได้จางไปมากจากแบบอย่างบรรพบุรุษ จนกล่าวได้ว่าประเพณีวัฒนธรรมจีนกำลังเลือนหายไป

คำสำคัญ: โพธาราม ประเพณีจีน ชาวจีน

Abstract

Photharam is one of the districts of Ratchaburi province where multi-ethnic groups reside with their own group, and with other ethnic groups. The Chinese were the early pioneers of Photharam district. They made their living by trading. Blooming trade back then expanded to a market. Although Thais with Chinese origin still preserved the Chinese traditions, some of their traditional practices have declined substantially. It is believed that the Chinese culture and traditions of Photharam are in a continuing decline.

Keywords: Photharam, Chinese traditions, Chinese

¹รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

โพธารามเป็นอำเภอที่มีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ กล่าวคือมีทั้งลูกหลานจีนที่ปัจจุบันเรียกว่าชาวไทยเชื้อสายจีน ลูกหลานชาวมอญ ชาวลาว และชาวไทย ลูกหลานชาวจีนอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นในเขตเทศบาลเมืองและกระจายกันอยู่รอบนอกของเมืองบ้าง โดยอาศัยอยู่ปะปนกับชาวมอญ ชาวลาว และชาวไทย

ชาวจีนอพยพยุคแรกในโพธาราม

ชาวจีนอพยพในโพธารามยุคแรก มีวิถีชีวิตตามแบบอย่างประเทศแม่ทุกประการ ทำให้แหล่งที่อยู่ในเขตเมืองโพธารามยุคแรกเหมือนเป็นประเทศจีนขนาดเล็ก ที่มีทั้งรูปแบบสิ่งก่อสร้าง การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ อาหารการกิน ความเชื่อและประเพณีประจำปีแบบประเทศแม่ของพวกเขา ดังเช่นเมืองจีนขนาดเล็กที่ยังเหลือสิ่งก่อสร้างอย่างสมบูรณ์ให้เห็นอยู่ในอำเภออื่น ได้แก่ ตลาดสามชุก อำเภอสามชุก ตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (ตลาดบ้านใหม่, 2554) หรือตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอ

บางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นต้น ตลาดโพธารามแต่เดิมก็คงเหมือนตลาดจีนขนาดเล็กดังได้กล่าวมาแล้ว หากแต่ถูกไฟไหม้ถึง 4 ครั้ง คือในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2467 และครั้งต่อมา ในปี พ.ศ. 2498 ปี พ.ศ. 2509 และระหว่างปี พ.ศ. 2512-2513 ซึ่งส่วนใหญ่บริเวณที่เกิดไฟไหม้มักอยู่ในแถบตลาดบนของตัวอำเภอที่มีชาวจีนตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างแออัด ด้วยเหตุดังกล่าวอาคารบ้านเรือนของตลาดบนซึ่งเป็นตลาดจีนแบบโบราณของโพธารามจึงถูกแซมด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ได้สร้างขึ้นหลังถูกไฟไหม้ ความเป็นตลาดจีนแบบโบราณจึงไม่สามารถเหลือให้เห็นอย่างสมบูรณ์แบบได้

โพธารามเกิดเป็นตลาดอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) โดยกลายเป็นศูนย์รวมสินค้าทั้งทางบกและทางน้ำเพื่อส่งต่อไปยังกรุงเทพฯ และนำสินค้าจากกรุงเทพฯ กระจายไปยังตำบลและหัวเมืองใกล้เคียง ความหนาแน่นของประชากรโพธารามในสมัยนั้นมีจำนวนมากกว่าผู้คนในตัวเมืองราชบุรี ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์

ไว้ในหนังสือพระราชหัตถเลขาเมื่อคราวเสด็จ
ประพาสมณฑลราชบุรีในปี พ.ศ. 2452
เพื่อเปิดสะพาน “จุฬาลงกรณ์” ที่ตำบล
โพธารามว่า ตำบลโพธารามนี้เป็นตลาดอย่าง
สำเพ็งยิ่งยาวมาก ผู้คนแน่นหนา จำนวนคน
ในอำเภอโพธารามถึง 40,000 มากกว่าอำเภอ
เมืองราชบุรี.....” (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2504, หน้า 19)
ผู้คนเข้ามาทำการค้าในโพธารามด้วย การ
คมนาคมทางแม่น้ำแม่กลองได้อย่างสะดวก
และหลังจากการขุดคลองดำเนินสะดวก
(คลองมหาชัย) สำเร็จยิ่งทำให้การค้าใน
โพธารามเจริญมากขึ้น เพราะผู้คนสามารถ
เดินทางไปกลับกรุงเทพ - โพธารามได้
นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้สร้างทางรถไฟ
จากธนบุรีถึงเพชรบุรี ซึ่งต้องผ่านจังหวัด
ราชบุรี ได้แก่ สถานีบ้านโป่ง สถานีโพธาราม
เป็นต้น จึงทำให้ผู้คนเข้ามาทำการค้าใน
โพธารามมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การค้าใน
โพธารามคึกคัก ชาวจีนในยุคแรกเริ่มมีบาง
กลุ่มอพยพโดยตรงจากเมืองจีน และยังคง
อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากในสมัยพระเจ้า
กรุงธนบุรี สมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5

เพราะช่วงนี้มีจำนวนชาวจีนเพิ่มมากขึ้น
อย่างรวดเร็วที่ราชบุรี และมีชาวจีนบางกลุ่ม
ย้ายจากกรุงเทพฯ เข้ามาตั้งหลักปักฐานที่
โพธาราม (สำนักพิมพ์สารคดี, 2541, หน้า
258) ชาวจีนกลุ่มนี้เข้ามาทำการค้าขายแรงงาน
รับจ้างเป็นกุลี และหาบของไปตามที่ห่างไกล
จากตัวเมืองเพื่อแลกข้าวสารแล้วนำเข้ามาขาย
ในเมือง ชาวจีนในโพธารามบางกลุ่มก็อพยพ
จากกรุงเทพฯ และหัวเมืองใกล้เคียง เช่น
นครปฐม ราชบุรี สมุทรสาคร เป็นต้น เมื่อชาว
จีนอพยพเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก และตั้ง
เป็นชุมชนอยู่กันอย่างหนาแน่นจึงกลายเป็น
ตลาด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าของหัวเมือง
อย่างรวดเร็ว อาจกล่าวได้ว่าชาวจีนมีส่วนช่วย
ให้เกิดตลาด หรือย่านตลาดเสมอ (สุภาภรณ์
จินตมาณีโรจน์, 2536, หน้า 79)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในโพธารามนี้
ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว รองลงมาคือ
ชาวจีนฮากกา (ชาวจีนแคะ) ชาวจีนไหหลำ
และชาวจีนกวางตุ้งตามลำดับ ชาวจีนแต้จิ๋ว
และจีนกวางตุ้งนิยมทำการค้าจึงมักตั้ง
บ้านเรือนอยู่ในบริเวณหัวเมือง ส่วนชาวจีน
ฮากกาและชาวจีนไหหลำจะตั้งหลักแหล่ง
อยู่ใกล้หัวเมืองเพราะทำป่าไม้และปลูกผัก

ปลูกผลไม้ นอกจากนั้นยังมีชาวจีนอพยพบางส่วนที่กระจายตัวออกจากตัวตลาด และตั้งหลักแหล่งทั้งทางฝั่งตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง โดยอยู่ปะปนกับชาวพื้นเมืองที่เป็นชาวมอญ ชาวลาว และชาวไทย เมื่อพวกเขาทำมาหากินพอตั้งหลักฐานได้บ้างแล้วก็ร่วมแรงร่วมใจพร้อมทุนทรัพย์จัดสร้างศาลเจ้าตั้งรูปเคารพตามที่พวกเขาได้ปฏิบัติกันที่บ้านเกิด เราจึงได้เห็นศาลเจ้าหลายแห่งที่โพธาราม เช่น ศาลเจ้าแม่เทียนโหว (天后圣母) และศาลเจ้าปู่เถ่ากง (本头公) ของชาวจีนแต้จิ๋ว ศาลเจ้าพ่อกวนอู (关公) ของชาวจีนแต้จิ๋วและจีนแคะ ศาลเจ้าจุ้ยบ้วยเนี้ย (水尾圣娘) ของชาวจีนไหหลำ และศาลเจ้าเอี้ยมตี้เอี้ย (炎帝爷) ของชาวจีนทุกกลุ่มภาษาในตลาดที่ร่วมทุนทรัพย์ในการสร้างเพื่อป้องกันอัคคีภัย

สังคมของชาวจีนยุคแรกเริ่มในโพธาราม

ชาวจีนในโพธารามยุคแรกเริ่มมักแยกสังคมด้วยกลุ่มภาษา ทั้งนี้เพราะพวกเขายึดติดในเรื่อง “ถิ่นเกิด สายเลือดและอาชีพ” อย่างมากนั่นเอง (吴华, 1957, p. 1) จึงทำให้สังคมชาวจีนในยุคแรกของโพธารามแยกออกเป็นกลุ่ม ๆ

การติดต่อส่วนใหญ่เป็นไปเฉพาะในกลุ่มภาษาของตน เมื่อพวกเขาตัดสินใจยึดโพธารามเป็นที่ทำมาหาเลี้ยงชีพแล้ว พวกเขาก็ได้จัดหาสถานที่ศึกษาให้กับบุตรหลานของตน และสร้างสุสานฝังกายเมื่อถึงวันสุดท้ายของชีวิต (泰国华侨客属总会, 1957, p. 3) ด้วยเหตุดังกล่าวโรงเรียนจีน “ผ่อไช้” จึงถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2464 (ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น เจี้ยไช้) จุดประสงค์แรกสุดของการสร้างโรงเรียนแห่งนี้ก็เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาของบุตรหลานชาวจีน ต่อมาเมื่อประเทศเจริญขึ้นสังคมและวิถีชีวิตในโพธารามเปลี่ยนไป ปัจจุบันนี้โรงเรียนเจี้ยไช้จึงเปิดรับนักเรียนทั่วไปโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ทั้งบุตรหลานชาวจีน ชาวมอญ ชาวลาว และชาวไทย สำหรับสุสานของชาวจีนนั้น ชาวจีนในโพธารามได้ร่วมกันจัดตั้งมูลนิธิเม่งจินเซียงตั่ว (明真善坛) แล้วได้สร้างสุสานของชาวจีนขึ้นที่บ้านเลือกในปี พ.ศ. 2500 โดยมีชื่อว่าสุสานบ้านเลือก หรือมีชื่อเรียกเป็นภาษาแต้จิ๋วว่าสุสานของมูลนิธิเม่งจินเซียงตั่ว (明真善坛) เนื่องจากชาวจีนอพยพในโพธารามใฝ่ในธรรม จึงได้มีการร่วมกันสร้างโรงเจขึ้นอีกรวมทั้งหมดเป็น 3 แห่ง คือ โรงเจซุ่นเทียนตั่ว (แต้จิ๋ว-顺天坛)

หรือโรงเจบนติดกับวัดโพธารามซึ่งมีอายุกว่า 100 ปี เป็น โรงเจแห่งแรกของชาวจีนในโพธาราม โรงเจฮ่งเม้งตั้ว (แต้จิ๋ว-汉明坛) หรือเรียกอีกชื่อว่า โรงเจล่าง สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ประมาณปี พ.ศ. 2456 และโรงเจซัวเที่ยงตั้ว (แต้จิ๋ว-寿天坛) หรือโรงเจไร่ผัก สร้างขึ้นที่ตำบลคลองตากตของโพธาราม สร้างขึ้นโดยชาวจีนฮากกาประมาณปี พ.ศ. 2493 (สรายุทธ สุภิธร และเสวก สุบรรณเกตุ, 2548, หน้า 84-89)

อาชีพของชาวจีนในยุคแรกเริ่ม

อาชีพของชาวจีนในยุคแรกนั้น นอกจากรับจ้างแบกหามขายแรงงานแล้ว บ้างก็เอาของในตลาดไปแลกข้าวเปลือกแล้วนำมาส่งต่อให้โรงสีในเมือง บ้างก็เป็นคนงานในโรงงานทำเครื่องนอน บ้างก็ค้าขายในตลาด บ้างเป็นเจ้าของกิจการ บ้างก็ยึดอาชีพเดิมของตนตั้งแต่เมื่อครั้งอยู่ที่ประเทศจีน จึงทำให้ตลาดโพธารามกลายเป็นตลาดจีนขนาดเล็กที่มีโรงทำเส้นก๋วยเตี๋ยว โรงทำเต้าหู้ โรงสี ร้านค้าร้านขายผ้า โรงย้อมผ้า ร้านโชวห่วย ร้านค้าข้าวร้านขายนาฬิกา ร้านถ่ายรูป ครูสอนภาษาจีนร้านหมอยจีน เป็นต้น เมื่อโพธารามกลายเป็น

แหล่งชุมชน ไม่นานตลาดโพธารามก็เป็นศูนย์กลางการค้าที่รวมสินค้าจากกรุงเทพฯ ส่งออกสู่หัวเมืองใกล้เคียง และเป็นที่รวมสินค้าเพื่อส่งต่อไปยังกรุงเทพฯ สายน้ำแม่กลองจึงเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงผู้คนในโพธารามให้อยู่ดีกินดี ชาวโพธารามนอกจากจะได้อาศัยแม่น้ำแม่กลองเป็นเส้นทางสู่เมืองหลวงและเมืองต่าง ๆ ที่แม่น้ำไหลผ่านอย่างสะดวกแล้ว ชาวจีนยังได้ใช้ทรัพยากรในแม่น้ำคือ ปลาสร้อยมาทำน้ำปลาขาย จนกลายเป็นสินค้าโดดเด่นเฉพาะของโพธาราม เพราะโพธารามมีโรงงานน้ำปลาที่มีชื่อเสียงมากมายส่งขายทั่วทุกภาคของประเทศ เช่น โรงน้ำปลาหือล้อให้สุนยี่หือปอเฮงฮวด ยี่หืออึ้งเลียงฮะ ยี่หือลิ้มเซ่งเจียบ (ไทยไฟโรจน์) เป็นต้น และที่ฝั่งตรงข้ามตรอกท่านัดแถบวัดเฉลิมอาสน์ก็มีโรงน้ำปลาของตระกูลแซ่เอี้ยเป็นชาวแต้จิ๋วทำโรงน้ำปลากันทั้งตระกูล

ตลาดโพธารามแต่เดิมมีขนาดเล็ก จากตลาดกลางเลยไปแถบบ้านดอน บ้านเลือก และฝั่งตรงกันข้ามแม่น้ำแม่กลองเป็นที่อยู่ของชาวมอญและชาวลาว ซึ่งต่างปลูกข้าวกันเป็นอาชีพ โพธารามจึงเป็นแหล่งที่ปลูกข้าว

มากที่สุด และส่วนใหญ่จะส่งต่อไปยังเมืองหลวง ด้วยเหตุนี้โรงสีในโพธารามจึงมีมากเป็นพิเศษ เช่น ที่ตลาดล่างมีโรงสีของคุณไมตรี ลิ่มทอง คือโรงสีลิ่มสะเส็งเป็นโรงสีใหญ่ แถบวัดคงคามีโรงสีคงคา ที่หัวเลี้ยวมีโรงสีประสานมิตร ที่ตลาดล่างยังมีโรงสีอีกที่ตำบลท่าชุมพลมีโรงสีของก้านอุทัยที่ตำบลสร้อยฟ้ามีโรงสีเช่นกัน และที่คอนกลางมีโรงสีวัดเกาะ นอกจากนั้นเลยแยกไฟแดงไปทางบ้านเลือกก็มีโรงสีป่าพิณ เป็นต้น เนื่องจากโพธารามเป็นศูนย์กลางการค้า จึงทำให้เมื่อ 50 ปีก่อน การค้าข้าว การทำโรงงานน้ำตาล โรงงานเครื่องนอน เป็นอาชีพที่ทำให้ชาวโพธารามกลายเป็นเจ้าสัวกันหลายตระกูล ชาวจีนในโพธารามมีความขยันหมั่นเพียร แม้หาดทรายยาวสุดลูกหูลูกตา ก็นำมาแปรรูปเป็นแหล่งทำมาหากินได้ กลายเป็นแหล่งทำเงินด้วยการเพาะถั่วงอก เพื่อจัดส่งไปขายที่กรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง สามารถทำรายได้ให้ครอบครัวไม่น้อยเลย

ชาวจีนอพยพอาศัยอยู่ในโพธารามอย่างมีความสุข มีฐานะร่ำรวย อีกทั้งยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมจีนที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อน ดังจะเห็นว่าชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาต่างจัดงาน

ประจำปีของเทพเจ้าที่กลุ่มภาษาตนนับถือ ลูกหลานรุ่นต่อมาต่างมีความเห็นว่า เทพเจ้าในศาลเจ้าทั้ง 5 ศาลที่ชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาสร้างขึ้นดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อมีการจัดงานประจำปีจึงร่วมกันจัดในวันเดียวกัน เช่น การจัดงานประจำปีในช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนที่หาดทราย จะทำพิธีอัญเชิญเทพประจำศาลเจ้าทั้ง 5 ศาลมาเป็นเทพประธานพร้อมกัน ซึ่งได้จัดขึ้นเช่นนี้ทุกปีและได้ปฏิบัติต่อมาจนทุกวันนี้ (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2553, หน้า 309)

ผลกระทบของความทันสมัยต่อโพธาราม

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกเข้าสู่ยุคทันสมัย ชาวจีนในโพธารามต่างตื่นตัวกับธุรกิจรูปแบบใหม่ ที่นำความเจริญมาถึงได้อย่างรวดเร็ว และอาชีพหนึ่งที่มาพร้อมกับความเจริญในโพธาราม ก็คือธุรกิจขนส่งด้วยรถสิบล้อ ธุรกิจด้านการคมนาคมเริ่มพัฒนามากขึ้น ความเจริญจากพื้นที่ใกล้เคียง เช่น กรุงเทพฯ ถูกถ่ายทอดมาสู่โพธารามมากขึ้นเช่นกัน ประกอบกับเด็ก ๆ รุ่นใหม่ที่นิยมความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของชาวจีนในโพธารามเปลี่ยนเข้าสู่ยุคใหม่เร็วขึ้น

แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในทางตรงกันข้ามคือ ธุรกิจที่เคยเจริญรุ่งเรืองของชาวจีนในโพธารามกลับได้รับผลกระทบอย่างมาก การค้าขายเขาไม่คึกคักเหมือนเดิม ผู้คนเดินทางไปซื้อของในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ที่อยู่ข้างเคียงมากขึ้น ธุรกิจยี่ปั่ว ชาปั่วที่เคยเฟื่องฟูก็ต้องเลิกไปโดยปริยาย ผู้คนไปมาหาสู่กันมากขึ้น การแบ่งกลุ่มภาษาระหว่างชาวจีนกันเอง และระหว่างชาวจีนกับชาวพื้นถิ่นคือ ชาวมอญ ชาวลาว และชาวไทยก็จางลง กลับกลายเป็นความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น จนทำให้เกิดการแต่งงานข้ามกลุ่มภาษาและข้ามชาติพันธุ์มากขึ้น

ผลจากการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลกลุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งเป็นชาย 21 ราย และเป็นหญิง 23 ราย กำหนดอายุตั้งแต่ 31-91 ปีขึ้นไป โดยแบ่งกลุ่มประชากรตามช่วงอายุเป็น 7 กลุ่ม แล้วเก็บข้อมูลในหัวข้อเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ชีวิตในปัจจุบัน ความทันสมัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง
2. ความคิดเห็นต่อประเพณี วัฒนธรรมจีนที่ปฏิบัติในปัจจุบันและอนาคต

3. ความสำคัญของศาสนาเต๋าหรือศาสนาพุทธมหายานต่อวิถีชีวิต

4. ประเพณีและพิธีกรรมที่ปฏิบัติในรอบปี (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2553, หน้า 134-137) โดยใช้เวลาเก็บข้อมูลระหว่างกลางเดือนมีนาคม 2552 ถึงปลายเดือนเมษายน 2553

ผลที่ได้เกี่ยวกับความทันสมัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น เกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ความทันสมัยส่งผลบวกต่อธุรกิจขนาดใหญ่ที่ไม่ได้ทำการค้าเพียงในโพธารามเท่านั้น แต่เป็นธุรกิจระดับประเทศและเป็นธุรกิจส่งออกรวมทั้งเกษตรกรได้ให้ความเห็นว่าการทันสมัยส่งผลดีต่อพวกเขามาก ทำให้สามารถส่งผลผลิตออกสู่ตลาดได้ทันเวลาซึ่งทำให้พวกเขามีรายได้ดีขึ้น มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ส่วนพ่อค้าแม่ขาย และร้านค้าปลีกในตลาดโพธารามกลับมีความเห็นว่า พวกตนได้รับผลกระทบอย่างหนัก เพราะการคมนาคมสะดวกผู้คนจึงเดินทางไปอยู่เมืองใหญ่มากขึ้น สิ่งของเครื่องใช้ต่างก็ไปหาซื้อโดยตรงจากร้านค้าในเมืองใหญ่ การค้าที่โพธารามจึงซบเซาลง ผู้คนที่เคยเดินขวักไขว่หาซื้อของก็เงียบลง แม้แต่ตลาดคลองข่อย ตำบลคลองข่อยของโพธาราม ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่าง

เจ็ดเสมียน และโพธาราม ก็เจ็บลงด้วยเหตุนี้ สำหรับทางด้านประเพณีวัฒนธรรมนั้น ความทันสมัยมีผลก่อให้เกิดการกลายและเสื่อมลงของประเพณีวัฒนธรรมจีนในระดับมหภาค ลูกหลานชาวจีนยังคงร่วมกันจัดงานประจำปีอย่างใหญ่โต นับตั้งแต่งานสารทจีนเดือน 7 งานกินเจเดือน 9 งานตรุษจีนในปลายปี ต่อต้นปี งานประจำปีแห่เจ้าแต่ในระดับจุลภาค ความเข้มข้นในการปฏิบัติตามประเพณีประจำปี กลับลดน้อยลง เช่น งานเซ็งเม้ง บางครอบครัว จัดไหว้ที่บ้าน บ้านใดที่มีสุสานบรรพบุรุษอยู่ที่วัดไทยก็ไปจัดเซ็งเม้งที่วัดไทยแล้วทำบุญแบบไทยไปด้วย แต่ก็มีบางครอบครัวที่มูลนิธิเม่งจินเซ็งตั้วจัดทำสุสานจีนที่บ้านเลือกแล้วก็ได้ย้ายสุสานของบรรพบุรุษไปอยู่ที่สุสานบ้านเลือก สำหรับวันเซ็งเม้งของชาวจีนในโพธารามแต่เดิมนั้น นิยมจัดไหว้ในวันซุงสูง (วันกลางฤดูใบไม้ผลิตามปฏิทินจีน) แต่ปัจจุบันก็จัดไหว้กันตามวันสะดวก คือเป็นวันที่บุตรหลานว่างพร้อม ๆ กัน โดยไม่ได้ยึดถือว่าต้องเป็นวันซุงสูงอีกต่อไป ความทันสมัยทำให้เด็กรุ่นใหม่มีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น มีความเป็นไทยมากขึ้น และเห็นความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรมจีนน้อยลง ผู้ใหญ่เอง

ก็มีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้นเช่นกัน แม้บุตรหลานจะแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ก็ไม่ขัดขวางเหมือนสมัยก่อนที่ต้องเน้นให้บุตรหลานแต่งงานกับคนจีนเท่านั้น ความทันสมัยยังทำให้ผู้คนเดินทางไปตั้งถิ่นฐานในเมืองใหญ่มากขึ้น ที่โพธารามส่วนใหญ่จึงเหลือแต่คนแก่และเด็ก ๆ ที่ยังต้องเรียนหนังสือในโพธาราม และเมื่อไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ จนสำเร็จการศึกษามักตั้งครอบครัว หรือหางานทำที่กรุงเทพฯ หรือที่เมืองใหญ่อื่น ๆ โดยไม่ได้กลับมาพัฒนาบ้านเกิด ทั้งนี้เพราะชาวจีนในโพธารามมีพื้นฐานทางความคิดที่เหมือนกันอย่างหนึ่งคือ ต้องการให้บุตรหลานตนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าตน ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมจีน การแข่งขันในเรื่องการเรียนของบุตรหลานจึงเกิดขึ้น ผลที่ได้รับคือบุตรหลานเรียนจบแล้วต่างทำงานในกรุงเทพฯ ไม่ได้กลับมาพัฒนาบ้านเกิด แม้ว่าความทันสมัยจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตในหลาย ๆ ด้าน แต่สิ่งดีของความทันสมัยย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มาก หากผู้ประกอบการสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจให้เข้ากับยุคสมัย ก็จะส่งผลให้ธุรกิจนั้น ๆ เจริญรุ่งเรืองได้

สำหรับการปฏิบัติตามประเพณีในปัจจุบันและอนาคตของชาวจีนในโพธารามนั้น ผลกระทบจากความทันสมัยส่งผลให้เกิดการกลายและเลือนหายของรายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในวันตรุษสารทอันเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวจีนที่ทุกครัวเรือนต้องจัดไหว้มีอยู่ 2 เทศกาลคือวันสารทกลางปีหรือสารทเดือน 7 หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าสารทจีนและวันตรุษจีน แต่มีหลายครัวเรือนที่ไม่ได้จัดไหว้บรรพบุรุษและเทพเจ้า แต่ทำบุญใส่บาตรแทน หรือบางครัวเรือนก็จัดของเซ่นไหว้อย่างไม่เข้าใจในความหมาย เช่น ผลไม้ก็จัดไหว้ตามที่ตนเห็นว่าเหมาะสมหรือตามฤดูกาล โดยไม่ได้รู้ความหมายสิริมงคลของผลไม้ชนิดนั้น ๆ เลย ทั้งนี้เป็นเพราะเด็ก ๆ รุ่นใหม่ไม่ได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่เองก็ไม่ได้อธิบายหรือบอกเล่าให้บุตรหลานฟัง และประเด็นสำคัญก็คือเด็กรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมเท่าใดนัก ความใคร่ใฝ่รู้ในเรื่องนี้จึงมีไม่มาก ทำให้ความเข้าใจในประเพณีวัฒนธรรมจีนขาดช่วงไม่มีผู้สืบทอด และจะค่อย ๆ จางหายหรือกลายไปในที่สุด

ในด้านความสำคัญของศาสนาเต๋า และศาสนาพุทธมหายานต่อวิถีชีวิตนั้น ปรากฏว่าจากผู้ถูกสัมภาษณ์ 44 รายนั้น มีผู้รู้จักศาสนาเต๋าเพียง 2 ราย พระเถื่อนผู้มีการศึกษาแบบจีนพูดภาษาจีนกลางได้ นอกนั้นไม่มีใครรู้จักศาสนาเต๋เลย ส่วนศาสนาพุทธมหายานนั้นส่วนใหญ่ไม่รู้จักเช่นกัน รู้เพียงพระจีน วัดจีน โรงเจจีน ต่างมองไม่เห็นความแตกต่างระหว่างศาสนาพุทธมหายานและศาสนาพุทธหินยาน เพราะเห็นว่าเป็นศาสนาพุทธเหมือนกัน มีพระพุทธรูปเจ้าองค์เดียวกัน อีกทั้งเห็นศาสนาพุทธมหายานไม่ได้มีผลต่อวิถีชีวิตของชาวโพธารามแต่อย่างใด เพราะโพธารามมีวัดไทยมากมาย ไม่ได้ไปวัดจีนไปวัดไทยก็ได้บุญเหมือนกัน

สำหรับประเพณีที่ปฏิบัติในรอบปีนั้นมีบางครอบครัวจัดไหว้เจ้าตั้งแต่ต้นปีถึงปลายปี คือวันเทศกาลหยวนเซียวในกลางเดือน 1 (元宵节) หรือวันชิวอิกจับโหงว (แต่จิว--初一十五) วันเซ็งเม้ง (แต่จิว---清明节) ประมาณเดือน 3 วันเทศกาลตวนอู๋ (端午节) ในกลางเดือน 5 วันสารททั้งกระจาดในกลางเดือน 7 (施孤节) วันไหว้พระจันทร์กลางเดือน 8 (中秋节) วันกินขนมบัวลอยดั่งโจย (冬节)

ในกลางเดือน 11 และวันตรุษจีนในปลายปี
 ต่อต้นปี (春节) บางครัวเรือนนอกจากจัดไหว้
 วันเซ่งเม้งแล้ว ก็จัดไหว้วันสารทจีนและ
 วันตรุษจีน (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2553,
 หน้า 315-320)

สาเหตุการจางและการเลือนหายของประเพณี วัฒนธรรมจีนในโพธาราม

ปัจจัยภายในที่เป็นสาเหตุการจางและ
 เลือนหายของประเพณี วัฒนธรรมจีนใน
 โพธาราม คือ การขาดความเอาใจใส่ของหัวหน้า
 ครอบครัว ที่จะบอกเล่าเรื่องความสำคัญของ
 การเซ่นไหว้ในวันประเพณีและเทศกาล
 ประจำปีต่าง ๆ ให้ลูกหลานฟัง ซึ่งอาจเป็น
 เรื่องความเป็นมาและเรื่องเกี่ยวกับสืริมงคล
 ของงานประเพณีก็ได้ เพื่อเป็นแนวทางให้
 ลูกหลานได้ปฏิบัติสืบต่อกันไป การเรียนรู้
 ภาษาจีนก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสืบสาน
 ต่อประเพณี วัฒนธรรมจีนได้ ทั้งนี้โดยใช้
 โรงเรียนเจียไฉ่เป็นศูนย์กลางอบรมเรียนรู้
 ภาษาจีน พร้อมทั้งให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับ
 ประเพณีวัฒนธรรมจีนด้วย การเปลี่ยนแซ่
 เป็นนามสกุลก็มีส่วนทำให้ความเข้มข้นของ
 ประเพณีวัฒนธรรมจีนจางลงเช่นกัน ชาวจีน

ให้ความสำคัญกับเรื่องตระกูลแซ่มาก คนแซ่
 เดียวกันก็เปรียบเสมือนเป็นญาติกัน แม้จะ
 รักใคร่ชอบพอกันเพียงใด ก็ไม่สามารถ
 แต่งงานกันได้ ชาวจีนยุคใหม่เปลี่ยนเป็น
 นามสกุล ที่เคยใช้แซ่เดียวกันก็กลายเป็นอีก
 นามสกุลหนึ่ง ความใกล้ชิดสนิทเหมือนญาติก็
 ห่างเหินกันไป ส่งผลกระทบต่อประเพณี
 วัฒนธรรมให้จางลงได้ การที่โพธารามไม่มี
 วัดจีน ก็เป็นอีกสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อ
 ประเพณีวัฒนธรรมและศาสนาพุทธมหายาน
 อย่างมาก วันเทศกาลประจำปีก็อาศัยจัดกันที่
 ศาลเจ้า หรือโรงเจ แต่วันสุดท้ายของชีวิตต้อง
 นิมนต์พระไทย ด้วยเหตุนี้ศาสนาพุทธ
 มหายานและศาสนาเต๋าจึงไม่เป็นที่รู้จักของ
 ชาวจีนส่วนใหญ่ในโพธาราม

ข้อเสนอแนะในการสืบสานประเพณีวัฒนธรรม ของชาวจีนในโพธาราม

ชาวจีนในโพธารามอาจช่วยกันสืบสาน
 ประเพณีวัฒนธรรมจีนด้วยการใช้โรงเรียน
 เจียไฉ่เป็นศูนย์กลาง และมีสมาชิกของมูลนิธิ
 เม่งจินเซียงตั้ว ร่วมมือกับพ่อค้าชาวจีนใน
 ตลาด จัดงานเสวนาเรื่องการสืบสานประเพณี
 บรรพบุรุษ ด้วยการหาวิทยากรมาบรรยายเรื่อง

ความสำคัญของประเพณี วัฒนธรรมจีน เรื่องสิริมงคลที่ควรรู้ เป็นต้น นอกจากนั้น อาจจัดชั้นเรียนภาษาจีนเพื่อเสริมให้ลูกหลาน ชาวจีนในโพธารามอยากเรียนรู้ประเพณี

วัฒนธรรมของบรรพบุรุษตนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการขอความร่วมมือจากหัวหน้า ครอบครัวให้ช่วยบอกเล่าเรื่องประเพณี วัฒนธรรมจีนให้บุตรหลานฟังด้วย

บรรณานุกรม

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2504). *เสด็จประพาสไทรโยค*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2553). *อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอโพธาราม: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สราวุธ สุทธิธร และเสวก สุบรรณเกตุ. (2548). *ชุมชนชาวจีนในโพธาราม*. ราชบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมารักษ์การพิมพ์.
- สำนักพิมพ์สารคดี. (2541). ราชบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดีในนามบริษัทวิริยะธุรกิจ.
- สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. (2536). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ใน ปราณิ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- 吴华. (1975). 《新加坡华族会馆志》 (第一册). 新加坡: 南海印书馆.
- 泰国华侨客属总会编. (1957). 《泰国华侨客属总会五十周年纪念刊》. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวิสินการพิมพ์.
- Internet ภาษาไทย
- ตลาดบ้านใหม่. (2554). ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2445 จาก <http://www.paiduaykan.com>